

Znaczenie dla środowiska i gospodarki rybackiej starorzeczy oraz innych zbiorników wodnych w terenach zalewowych

Marek JELONEK

Zakład Biologii Wód im. Karola Starmacha, Polska Akademia Nauk
ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków
e-mail: Jelonek@zbw.pan.krakow.pl

1. Wstęp

Jeszcze kilkadziesiąt lat temu większość zbiorników wodnych występujących w dolinach rzecznych, obok właściwego koryta rzeki, stanowiły starorzecza. Po drugiej wojnie światowej w wyniku rozwoju przemysłu i budownictwa oraz konieczności rozbudowy związanej z nimi infrastruktury wzrosło zapotrzebowanie na kruszywa naturalne. Szybkim, stosunkowo tanim i popularnym sposobem ich pozyskiwania była tzw. eksploatacja basenowa, prowadzona w dolinach rzek, która doprowadziła do zwiększenia liczby sztucznych (poeksploatacyjnych) zbiorników wodnych. Problem ich ewentualnej rekultywacji był początkowo pomijany a podręczniki rekultywacji zwykle zajmujące się zagospodarowaniem środowisk lądowych w przypadku zbiorników wodnych ograniczały się do enigmatycznych stwierdzeń o wykorzystaniu rekreacyjnym lub rybackim (Bradshaw i Chadwick 1980; Chwastek i Żuławski 1981). Wynikało to głównie z dwóch przyczyn: słabego poznania zasad funkcjonowania biocenoz w zbiornikach poeksploatacyjnych oraz ówczesnego rozumienia pojęcia „rekultywacja” definiowanego jako przywrócenie stanu z okresu przed rozpoczęciem eksploatacji. W takim przypadku rekultywacja sprowadzałaby się do zasypiania zbiornika i odtworzenia ekosystemu lądowego (Puchalski 1999), co było nie do przyjęcia choćby ze względów finansowych. Rekultywacja takich zbiorników, a właściwie oddawanie ich naturze, może również odbywać się poprzez działania w obrębie biocenozy zbiornika i polegać na przywracaniu równowagi ekosystemu – „optymalizacja funkcjonalna” (Puchalski 1996). Takie podejście traktuje zbiornik pożywirowy jak swoiste „środowisko naturalne” i usiłuje dopasować do niego właściwy program zagospodarowania, po to aby uzyskać optymalne funkcjonowanie całego ekosystemu. Niezależnie jednak od przyjętych założeń istnienie zbiorników poeksploatacyjnych stanowi fakt obiektywny a ich rekultywacja poprzez zasypianie nie wchodzi w rachubę. Właśnie dlatego należy zastanawiać się na wszelkimi aspektami ich bliskiego naturze czyli racjonalnego wykorzystania.